

N:o 58.

Ank. till Riksd. kansli den 9 april 1898, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om tillägg till § 27
värnpligtslagen.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 32, har herr *Byström* föreslagit ett tillägg till § 27 i värnpligtslagen i syfte, att den, som af samvetsbetänkligheter förhindras att låta sig vapenöfvas, skulle befrias från sådan öfning i fredstid. Motionären anför:

Gång efter annan hade värnpligtige vid krigsrätt ådömts böter eller fängelse, därför att de af samvetsbetänkligheter varit förhindrade att låta sig öfvas i vapnens bruk. Liknande förhållanden hade inträffat äfven i andra länder. Vid en närmare eftertanke borde det dock vara klart för de fleste, att det vore orätt att ådöma dessa ungdomar, som ansåge sig följa sitt samvetes röst, bestraffning, enär samvetsfriheten syntes betryggad i grundlagens bud: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta.»

En förändring i värnpligtslagen måste därför anses vara nödvändig. Och som motionären hoppades, skulle Riksdagen finna yrkandet derpå fullt berättigadt. Huru svårt än ett straff blefve för dem, som af samvetsskäl ej kunde exercera, så kunde det i allmänhet ej ändra en persons samvetsöfvertygelse. Härpå hade vi de mest tydliga bevis från de förföljelser, som i religionens namn anstälts i flera länder, vårt eget land icke undantaget. Förhållandet hade visat sig vara detsamma inom det område, som

denna motion afsåge. Så hade de på senare tiden mycket omtalade dukhoborserna i Kaukasus, hvilka på grund af samvetsskäl icke ville lära sig vapnens bruk, blifvit på det gräsligaste sätt marterade. Detta hade dock, långt ifrån att rubba dem i deras åsichter, gjort dem ännu mera modiga att lida och uthärda allt. Samma uthållighet för hvad de ansett vara rätt hade äfven de s. k. mennoniterna ådagalagt.

Sedan motionären härefter anförde ett flertal exempel på fall, då värnpliktige här i riket ådömts frihetsstraff för det de på grund af samvetsbetänkligheter vägrat att undergå stadgade vapenöfningar, fortsätter han:

Flera liknande exempel skulle kunna anföras, då personer på grund af sina samvetsbetänkligheter mot krigstjenst ådömts straff. År 1897 blefvo åtskilliga sådana dömda på Gotland, hvarvid äfven en kapten, ledamot af krigsrätten, hyste betänklighet mot edens afläggande. Men här kunde icke vara fråga om, huru stort deras antal vore, som lede, utan om principen; ty vore det orätt att döma t. ex. ett tusen personer, för det de hyste samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, så vore det principiellt lika orätt att döma en.

Hvad anginge de meddelade uppgifterna, som i flesta fall gälde personer, tillhörande de s. k. helgeanerna, så borde det sägas, att de grundade sig dels på bref från personerna sjelfva, dels i ett par fall på officiella intyg och dels på andra trovärdiga meddelanden. Ehuru en och annan detalj möjligen kunde vara felaktig, så vore dock uppgifterna i allmänhet pålitliga.

Vidare borde erinras derom, att dessa personer icke i något som helst afseende vore farliga för samhället. De vore fredliga medborgare, som icke gjort sig skyldiga till laster och brott. De lefde ett fromt lif och ville vara trogna undersåtar. De vördade Konungen och älskade fäderneslandet, men de hölle före, att de kunde visa Konungen sin vördnad och fosterlandet sin kärlek utan att lära sig vapnens bruk. Det gäfves ingen anledning att antaga, det de föraktade den inspirerade uppmaningen: »Älsken bröderna, frukten Gud, ären Konungen.»

Att nu dessa ynglingar och deras likar uppfattat kristendomens urkunds utsagor så, att de äfven ville befrämja frid på jorden, borde äfven de, som hyste andra uppfattningar rörande betydelsen af samma urkunds ord, förstå och högakta.

Efter att härefter hafva anförde åtskilliga uttalanden såväl från en del af våra större tidningar som särskildt af f. teologie professorn O. F. Myrberg i Upsala, hvilka uttalanden motionären finner vittna om befintligheten af en ganska allmän åstundan, att straffbestämmelser för militära förseelser, härledande sig af samvetsbetänkligheter, måtte afskaffas, fortsätter han:

Äfven den omständigheten, att hvarje orättvis bestämmeelse i en lag minskade respekten hos folket för lagen, borde vara ett skäl för Riksdagen att vidtaga en rättvis och behöflig lagförändring i denna fråga. Äfven ur kloketens synpunkt vore befrielse från krigstjänst för dem, hvilka af samvetsskäl icke kunde vara med, i hög grad att tillstyrka. I Moses lag förekomme den visa bestämmelsen, att vid uppbåd till krig skulle den man, »som är rädd och hvilkens mod svigtar», få gå hem igen, »att icke hans bröders mod måtte blifva fegt såsom hans». Bristen på mod gälde således såsom ett skäl för befrielse från krigstjensten, emedan lagstiftaren icke utan skäl ansett, att modlösheten lätt kunde smitta de öfriga. Men om frånvaron af mod hos en del af de stridande äfven invercade på de öfriga på ett för stridens utgång ogynnsamt sätt — hvad trodde man då, att det skulle inverka, att det inom hären funnes män, som strede under medvetande af att de handlade orätt, i att de gjorde det? Männe den, som mot sin vilja drefves till striden, kränkande sitt samvete, männe han kunde strida med mod och ingifva andra mod? Redan ur synpunkten af härens krigsduglighet vore därför afskaffandet af straffbestämmelser för dem, som af samvetsskäl vägrade att deltaga i vapenöfningarne, en nyttig och välbetänkt åtgärd.

Men, sade man, antaget, att de, som af verkliga samvetsbetänkligheter vägrade att ikläda sig uniform och exercera, erhöile befrielse derifrån, så komme många att låtsa samma öfvertygelse som de andra om det orätta i krigstjensten endast för att såmedelst erhålla en lätt befrielse från militäröfningar. Mot denna förmodan ville motionären framhålla följande. För det första torde man väl få hoppas, att de unge män, som här vore i fråga, icke i någon nämnvärd mån skulle framträda som lögnare inför vederbörande myndigheter. Att tänka annorlunda, syntes strida mot vårt ansedda folks moraliska medvetande. Vidare vore åtminstone de flesta af dem medlemmar af kyrkan och hade åtnjutit hennes fostran och lärt sig vigten af budet: »Du skall icke bära falskt vittnesbörd.» Dertill komme, att de uppväxt i ett land, som i allmän bildning kunde mäta sig med hvilket annat land som helst.

För det andra vore det icke motionärens mening; att de unge män, som på grund af samvetsskäl befriades från militär öfning, också skulle befrias från att uträtta annat arbete för statens räkning. De skulle åläggas lika besvärligt arbete som att exercera och, om så ansåges rätt, äfven för en längre tid än den, vapenöfningarne upptoge. För dessa samvetsömman borde det ock kunna gifvas lämplig sysselsättning i kronans tjänst, t. ex. vid utdikning af mossar, odlande af jord, vägars anläggning, jernvägsbyggnader, broarbeten, skogsskötsel, vissa ångbåtsfarleders upprensning och

dylikt. Men de närmare bestämmelserna härom borde lemnas åt Kongl. Maj:t. Något liknande vore ju redan nu stadgadt rörande lapparne, om hvilka det hette i värnpligtslagens 54 §:

»Af Konungen bestämmes, om och i hvad mån samt under hvilka villkor befrielse från de i denna lag föreskrifna skyldigheter må kunna tills vidare medgifvas den nomadiserande lappbefolkningen.»

De ynglingar, som ej hyste samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, skulle säkerligen under sådana förhållanden föredraga att exercera hellre än att kommenderas ut på arbeten, hvilka dels vore kanske svårare och dels kunde taga längre tid i anspråk.

För det tredje vore ynglingar i beväringens ålder i allmänhet så intresserade för upptåg och äfventyr, att de icke i allt för många fall skulle föredraga vanligt arbete i stället för att exercera. Härom sade den förut omnämnde professor Myrberg: »I detta fall torde man ej behöfva göra sig några stora farhågor, ty att landets ungdom med ungdomens naturliga lust för kroppsöfningar och militära skådespel på en gång skulle fattas af en sådan obenägenhet för till värnpligtens fullgörande hörande vapenöfningar, att den till något afsevärdt antal skulle vilja undandraga sig densamma under förebärande af dessa samvetsbetänkligheter, är dock högst otroligt.»

Då emellertid ådömda straff för samvetsbetänkligheter mot krigstjensten ej kunde anses rättvisa, och då det ej heller kunde rimligtvis betraktas såsom någon fara för hären att på sätt och enligt de villkor, motionären antydt, befria samvetsömma unge män från militäröfningar, ville motionären hemställa, att Riksdagen behagade för sin del besluta, att § 27 i värnpligtslagen af den 5 juni 1885 med senare gjorda ändringar skulle erhålla följande ändrade lydelse:

1. Värnpliktig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men vid härens öfriga vapenslag under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

2. Från all öfning i fredstid befrias:

a) de i § 25 mom. 1 b) omförmälde värnpliktige,

b) värnpliktig, som styrker, att han vid ingången af det år, då han fyller tjuguetå år, antingen varit vid sjömanshus inskrifven minst fyra år och deraf under minst tolf månader haft anställning i utrikes sjöfart eller ock, efter inskrifning å sjömanshus såsom eldare eller maskinist, under minst ett år varit i dylik befattning använd, med skyldighet likväl att för åtnjutande af sådan befrielse tillhöra beväringens första uppbåd och flottans reserv under hela sin värnpligtstid,

c) värnpliktig, som af samvetsskäl ej kan förmås att låta sig vapenöfvas; dock är sådan värnpliktig skyldig att i den ordning, Konungen eger närmare bestämma, under tid, motsvarande minst den stadgade öfnings tiden, men ej utöfver ett hundra dagar, för kronans räkning uträtta annat arbete, som är för den värnpligtige lämpligt och ej afser krigsändamål.

Utskottet vill ingalunda förneka, att sådana fall som de af motionären anförda äro i hög grad ömmande, och att de, som af samvetsbetänkligheter utsätta sig för mången gång ganska svåra straffpåföljder, äro värda deltagande och medkänsla. Att lagstiftningen skulle för de fall, som i motionen afses, göra undantag från de bestämmelser, som eljest ansetts behöfliga, kan utskottet dock ej tillstyrka. Utskottet skall härvid icke inlåta sig på den svåra frågan, hvilken betydelse rätteligen bör tilläggas den i 16 § regeringsformen förekommande, af motionären åberopade bestämmelsen, eller under hvilka förhållanden lagstiftningen kan tänkas göra sig skyldig till ett oberättigadt samvetstvang. I afseende härå vill utskottet allenast framhålla, att det lagstiftningsområde, som i motionen afses, långt ifrån är det enda, der kollision kan tänkas uppstå mellan lagens bud och den enskildes af samvetsskäl bestämda rättsuppfattning. Den tanke, motionären vill se genomförd i det särskilda slag af fall, som hans framställning berör, har för den skull en mera omfattande räckvidd än hvad den, begränsad inom den förevarande motionens ram, i och för sig synes ega och skulle, genomförd på nu ifrågavarande område, snart nog kräfvat tillämpning äfven å andra samt ställa i utsigt undantagsföreskrifter, om hvilkas art och omfattning det är svårt att nu bilda sig en föreställning. Frånsedt allt detta och utan att ingå på ett närmare bedömande af frågan om rättmätigheten af en medborgares anspråk att på grund af egna religiösa hänsyn befrias från skyldigheten att bereda sig till fosterlandets försvar, finner sig emellertid utskottet af rent praktiska skäl förhindrad att tillstyrka en lagändring sådan som den af motionären föreslagna. Om man än vore med motionären ense om det rigtige deruti, att den värnpligtige, som af verkliga samvetsbetänkligheter funne sig förhindrad att låta sig öfvas i vapnens bruk, befriades från sådan öfning i fredstid, och om man också kan hålla för visst, att ett stadgande i den af motionären angifna riktning, att för dylika fall vapenöfningen utbyttes mot annat arbete för kronans räkning, icke skulle lända till någon afsevärd minskning af landets försvarskraft, om detsamma kunde så tillämpas, att det komme till använd-

ning endast i de fall, för hvilka det vore afsedt, så anser dock utskottet, att svårigheten att i de särskilda fallen afgöra, huruvida fast grundade samvetsbetänkligheter föreläge, skulle, äfven om det arbete, som sattes i stället för vapenöfningen, utmättes tillräckligt tungt, göra det omöjligt att förekomma, det i allt för många fall, i hvilka religiösa betänkligheter mot vapnens bruk endast föreburess, värnpligtige, som af andra anledningar ville undandraga sig vapenöfning, komme i tillfälle att utbyta densamma mot arbete af annan art. Då utskottet härtill tager i betraktande svårigheten att för alla dem, som sålunda skulle komma att utföra arbete för kronans räkning, anskaffa lämpligt sådant, så föranledes utskottet redan af de praktiska svårigheterna för en rätt tillämpning af en lagbestämmelse sådan som den af motionären föreslagna, hvilka svårigheter utskottet icke ser någon utväg att undanrödja, att afstyrka bifall till det föreliggande förslaget.

Utskottet hemställer alltså,

att herr Byströms ifrågavarande motion icke må
till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1898.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.
